

Nem szenvedélyes gondolkodó, hanem minden gondolata a szenvedély lecsapódása. Stílusának aforizmatikus feszültsége nem egy írói virtuozitás, hanem annak a következménye, hogy az ő számára a gondolati kérdés a szó egész jelentőségében élet-kérdés: egy-egy gondolat a veszedelmes életnek ugyanazzal a reálisával terhes, mint Magninnek, a repülőgéposztag parancsnokának egy-egy vakmerő felszállása az ellenséges hadak bombázására.

Malrauxnak nincs elméleti problémája; a malrauxi szubstanciális, szinte fizikai életszükségletek és az adott életfeltételek közötti feszültség, *küzdelem*; ez Malrauxnak a témája, akár Kína, akár a német börtön az, mely a külső anyagot szolgáltatja a témához. A téma, a belső téma — mint az különösen most, a *L'Espoir* olvasása után nyilvánvaló — következetes, kénytelen hűséggel az ember, aki noha, vagy ha úgy tetszik: mert metafizikailag halálosan magányos, testvéri közösségben akar élni és halni. Ez a belső malrauxi téma monumentális történeti tárgyra talált a spanyol nép szabadságharcában, mely Malraux számára úgy jelenik meg, mint az ő szubjektív, individuális problémáinak gigászi mértékben való történeti igazolása. Mi az, ami a spanyol nép harcában leginkább leköti Malraux figyelmét? A folyamat, melynek folyamán térben, szokásokban és ambíciókban, sőt nyelvben is egymástól elkülönülten, egymástól távol, nemcsak városok, hanem országok határai által is elválasztott emberek átváltoznak valami eggyé, egységessé, egysorsúvá, egyetlen nagy igenné s egyetlen nagy cselekvő nemet-mondássá, néppé. Az ok, ami a transzsubstanciációnak ezt a tüneményét millió és millió egyes ember életében létrehozta: a rettenetes ajándék, hogy szemük elé került a közös ellenségük, közös ellenséget kaptak. S a *L'Espoir* megmutatja, hogy számtalan egyéni iniciatívából, inkább példás és pathetikus halálra, mint győzelemre készülő emberek incoherens ellenállásából, mint fejlődik ki, mint őlt formát a spanyol köztársaság fegyelmezetten, céltudatosan működő hadserege. Malraux minden csöpp vérében individuálista. De mint Ivan Karamasoff atheizmusa a maga intenzitásánál fogva minden jámborságnál többet revelál a vallásos lélek titkaiból, Malraux, az individuálista, mindenkinél jobban érzi az egyéni szempontokkal szemben közömbös kollektív harci organizáció történelemadta követeléseinek abszolút szükségét és minden vitális egyéni jog fölött álló jogsultságát. S épp ebben rejlik az *Espoir*nak, mint regénynek formai újszerűsége is: abban, hogy nagyszerű kísérlet megteremteni a szintézist a modern lélektani regény és a történeti éposz között.

A modern regényben a hős és a hősök vannak a központban s az ő szerepük kihívni a környező világ jellegzetes ellenhatásait: Cervantes, éppugy, mint Balzac, sőt Dosztojevszki és Tolsztoj is ezen az uton érik el, hogy hőseiken keresztül egy-egy korszak totalitását idézik fel. Malraux a központba a történeti eseményeket állítja, az ő szerepük a „provokáció”. A *L'Espoir* formájának semmi közössége a Dosz Passos-féle szimultánista regényformával (mint ahogy Malraux egyik kritikusa vélte). Formailag is a *L'Espoir* Malraux legszemélyesebb kreációja: monumentális lírai riportázs nemcsak Spanyolország nagy népének nagy háborújáról, hanem a lélekről és szellemről, mely a kollektív történelmen keresztül keresi és találja meg a megváltás felé vezető utat. (*Sinkó Ervin*)

EGY „INYENCKEDŐ ERETNÉK”. Ezt a meghatározást *Berda József* adja önmagáról legújabb kötetében (*Emelt fővel*), ösztönösen utalva ezzel versei összetett világára, a világra, ahol a testi öröm keresése és elítélése ugyanazon lélekzetben tartoznak össze az epikureusi elragadtatott-

ság s a sztoikus rigorozitás összefonódásában. Hamarjában csak a renaissance nagy testi öröm és jóllakottság után sóvár művészeinek szigorura szabott dikcióiban akadunk ilyen tartalmakra és magatartásra, ott epedtek így nagyhasú tálakon párolgó kacsák, ó-borok, lakomás zsivajok, emésztések, hamvas gyümölcsök s nyújtózó ásitás után. Berda is nappal ezekre gondol, éjszakákon ezekről álmodik, „s mikor felébredek reggel — verseli — még csupa nyál a szájam a meghatottságtól, melyre nincs soha s talán nem is lesz soha méltó viszonzás.“ Az ő világa is elsősorban gasztronómiai, teli meztelenséggel, intim testi funkciókkal, s mindezek őt is dévaj életörömmel töltik el. Nála se szférikus semmi, sőt nem is szellemi: „illatozz gyönyörű lánytest — sóhajtja — minden virágnál illatosabb *husszag*“. Így azután nem is eszmék és hangulatok, hanem gőzölgő ételszagok és testies aromák körében él. Nem égi szózatokat hall. „Égi“ élvezete: „hallani, hogyan csámcsog a szátok“. — Mindez azonban ne vezessen félre bennünket, mert e lakoma gőzök és kulisszák csak jórészt vágy és ironia. Kétségtelenül: őszintén szeretne lakmározni, ugyanakkor azonban felettébb rossz véleménye van arról, aki elülte előle a helyet az élet asztalánál. A lakmározás számára így valójában az a központi mag, amiben kitárul előtte az élet minden értelme és ellentmondása. S ha egyre a „most jöhet a lakodalom, kezdődhet a remek tivornya“ a nekiállása, ugy emögött a szertartásos ünnepélyesség mögött egy nagyon keserű és nagyon kemény környezet-élettagadás sajog. A Tardi helyzet „étlapjai“-nak korában ez az „inyenckedő eretnek“ kifejezés tehát nemcsak bonyolultan ironikus, hanem etikus kitörés is. A mélylélektan látja az összefüggéseket, a társadalomtörténet pedig felfejti. A „zavartalan emésztés“ vagányhangu himnikusa nem annyira a megadott, mint inkább a hiányzó lakomák miatt emeli ily elogiumi fényekbe az anjmalitás örömeit. Bizonyos: amennyire „inyenc“ ugyanolyan mértékben eretnek s minden eretnek legalábbis tiltakozó volt s ez az inyenckedő így tiltakozik. Mint ama régiek: a meglévő égivel szemben az elhanyagolhatatlan testit állítja s ahogy azoknál, ugy nála is ez a beszéd jelképes. S ebben a társadalomtörténeti pillanat még azzal is szóhoz jut, hogy a költő tiltakozását így öltözteti át.

A tünet mély, költője pedig igen jelentős. (G. G.)

A HIÁNYZÓ FEJEZET. Az a nagy nemzetközi regény pályázat, mely Földes Jolán Halászó macska uccáját lökte felszínre, még egy magyar sikert könyvelhet el a — németek javára, valójában azonban a mai hatalmi németiség kárára. A német nagydíjat *Neubauer Pál* kézírata, a *Das fehlende Kapitel* nyerte el. Földes Jolán nevét azóta a világhír kapta szárnyára, kiadók és fordítók vetekednek érte (ha jól tudom, azóta már harmadik regénye fut a világpiacra), ugyanakkor Neubauer Pál regénye mostohagyerekként lebegett ég és föld között és valóságos akadályversenyt kellett megfutnia, amíg az amszterdami *Tijfland Verlag* végre kihozhatta. Az ok? Neubauer előbb egy — azóta javára tisztázódott — plágiumper középpontjában állott, de a plágiumvád, mely máskor a szenzáció pluszával emeli a regény érdekességét, a jelen esetben hatástalanul füstölt el és a legjobb német regény mégsem kaphatott németországi kiadót, mert írója — zsidó! Fokozza a bonyodalmat, hogy az értékdöntő ítéletet nem akárki kozmopoliták és cioni bölcsek hozták meg, de az a *Rudolf G. Binding*, aki mint emlékezetes, 1933-ban R. Rollandhoz intézett nyílt levelében először és teljes sullyal kötötte le magát a vér és faj elméletéhez. Ennek az elméletnek abszurd voltát, most maga Binding bizonyította be, amikor a szerző nevét és származását nem ismerve, csak a műből kiindulón hozta meg helytálló és mindenképpen indokolt ítéletét. Neubauer esete a vér és fajelmélet tökéletes csődje, amit csak fokoz az